

-DONIS i d'algun altre derivat, de Cassius Felix, Marcellus Emp. i d'altres, en Niedermann (*VRom.* XII, 374) i Wölfflin (*ALLG* ix, 6, 297). No ens endinsarem en referències a denominacions combinades, combinacions fraseològiques, etc. A Menorca, recullo entre les que designen varietats especials: ultra el *card blanc* i el *card negre*, els *cards polujés*, els *galujés* (de la terra grassa: són els que enguagen volves volants, cast. *vilanos*), i els *sigarèls* propis de terra flaca, de talla baixa i ampla (Ferrerries, 1964). Tot al llarg del territori continental (no pas solament el Princ., com *AlcM*), junt amb el substantiu *panical* està en ús l'expressió composta *card panical*, que oïxo des del Migjorn valencià fins a l'angle extrem NO. (Les Paüls, 1958); a Castell de Castells, p. ex., l'oposen al *card negre* (1963); per als *cards colers* veg. infra.

Potser va ser força estesa abans en terra valenciana una forma *cardo*, que no sembla pas ser castellanisme ni terme xurro invasor, vista la situació dels rodals muntanyencs en què vaig sentir parlar de *kárdos* (muntanyes al NE. d'Alzira, 1962), qui sap si mossarabisme, car sembla que ja corria en el S. XVI.⁴ En el plural especialment, es van produir alteracions de la combinació final, car és en el plural on sembla trobar-se sobretot la pron. *kárks*: almenys a Vall Ferrera (*kárt* i pl. *kárts* anotava jo en canvi a la vall de Cardós, 1932-34), i a l'entrada d'Andorra (Arcavell, 1936) només tinc el plural *kárks*: de *kárk* deriven un *carguer* a Menorca (tot i usar un dim. *cardassaret* Ferrer Guinart, *Rond. Men.*, p. xx), i a les Garrigues el despectiu *karkóts* (Soleràs, 1935). D'altra banda a les terres de Garraf circula *carsos*² (Olérdola) i fins un singular *carso* (Castellet).³

DERIV.: *Cardó* [S. XIII, *Lleudes de Puigcerdà i Querol, AlcM*; «sembraràs ta sement neta, e nexeran en ella spines e cardons, qui-t faran gran treball al cullir», c. 1400, Serra, *Gènesi de Scr.*, 10], del ll. vg. i tardà *CARDO*, -ONIS (> fr. *chardon*, etc.), ja doc. en Marcellus Emp., etc. (veg. supra); viu especialment a l'extrem Nord, en el Ross.: «a la gent de Clairà els diuen *kárdús* perquè hi ha un *kárdú* en el campanar», Pià (1960);⁴ potser mera alteració d'això *askárdúk*, planta que em posaven en llista a Estagell entre la llaparassa i el mentastre (1960); del col·lectiu **CARDONETUM* deuen sortir els cognoms *Cardoneda*, *Cardonet*, *Cardunets*, però *Cardona* i el *Cardó de la Serra* tenen un origen molt més llunyà, i és més probable que no hi tinguin res a veure etimològicament (o, com a molt, almenys en el cas de *Cardona*, només a tall de contaminació), i el nom del riu *Cardener* (que no és *Cardoner*), encara que ja és probable que tingui relació amb la família de *CARDUS*, de tota manera no ve de *CARDO* (esquemàticament *CARDASINARIUS*, potser derivat del nom dels cards d'ase). A la V. de Boí la carlina és *cardiguera*, diferent dels *cardigassos*, més alts i el *cardigot* a Taüll és una espècie de *panical*, 1968, 1969.

Cardassa 'carlina, planta pirinenca', a la Cerdanya (Meranges, 1935), Ripollès (Pardines) i Urgellet: a Tuixén diuen *askárdásas* (*kærlina* allí només la cap-

sula del mig), a Angostrina *askárdás*, a La Llaguna *kærkásas* (1960); formació que ha estat també arrelada a les Balears, d'on el nom del poble mall. de St. Llorenç des *Cardassar* (mal escrit *Cardessar*), i el citat men. *cardassaret*; això s'usà també com a base del verb per *cardar la llana*, en una forma *escardassar*, d'on *escardasser* 'cardador' (*confraria d'escardacers* en docs. barcelonins del S. XVIII, Careta, *Barbr.*, s. v. *quincalla*). D'això sembla ser variant mossàrab mall. *cardatxa* per a l'herba «*dipsacus silvestris* L.» (*BDLC* IV, 375).

Raó que no podem deixar de tenir molt en compte en judicar el problema més complex d'un nom valencià i aragonès del nom d'una espècie de cards, en part la carlina: maestr. *kardáyçes* a Ares del Maestre (descrita com a semblant a la carlina, 1961), però *kardiyçes* més al Nord, com a nom d'una mala herba (aplegada amb *roelles* i *abriülls*), a Cinctorres, Herbés i el Boixar (1961); d'altra banda reapareixent cap a la Ribera Alta del Xúquer, *kardiyçes*, amb el col·lectiu toponímic *Font del Cardintxar*, a Estubeny (1962), i aquesta rodalia continua més enllà del límit lingüístic: Ènguera *cardincha* (Gulsoy, 'Carduus pycnocephalus', Rigual). ¿Hi hauria, doncs, també en terra valenciana un mossarabisme? ¿Potser *cardatxa* amb una *n* manlevada als tipus *cardina-carlina* i *cardo(n)*?

De fet avui s'usa això (a manera de locució adverbial?) a Mall. popularment: «ses dones són el dianxa / en parlar-los de casar: / sempre les veuen anar / amb sos peus a la *gardanxa*» (Moll, *Amoroses*, 112): hi hauria al·lusió a algun costum pre-nupcial de fadrines i fadrins (com el que cito infra en B. de la Trinxeria?), o un ús adverbial com ara 'a peus eixancarrats'?

El cas és, de tota manera, que més enllà de la frontera lingüística, el mot *cardencha* ha pertangut al castellà general,⁵ i es mostra particularment arrelat en l'alt-aragonès, on també hi ha diverses variants vocàliques: *gardáyça* a Torla i a Saqués de Tena (1966), *cardencha* mala herba a Echo (*ASNSL* CLXVII, 245, v. 30), *gardiyça* a Arguissal de Jaca i més generalment *kardiyça* a Ansó i a Aragüés; *kardiyça* i *kardónça* a Panticosa (*RLiR* XI, 238); no sempre és ben bé la mateixa planta, car les que he vist jo mateix són clarament una carlina a Torla i a Ansó (1966), però és un vulgar escardot a Aragüés, l'escardot blau a Saqués; la forma *cardoncha* de Panticosa i d'algun botànic (Colmeiro III, 78) i *cardoncho* d'algun altre [1782], podria resultar d'una evolució pròpiament castellana d'un diminutiu *CARDUNCULUS* de *CARDO*, -ONIS, o bé de formació regressiva des d'un **CARDUNCELLUS* > *Cardonçel* mossàrab; i també, en aquest cas, hauria pogut un mossàrab valencià *cardonçel* combinant-se amb l'altre derivat mossàrab *cardatxa* arribar a *kardänçel*, *-dintçel*, amb les regressions *cardintxa*, *-dantxa*, etc.

Cardar [1307: «*afliatas cardades*», doc. ross. de 1307, Alart, *RLR* IV, 380], «no guos --- alcunes robes veylles amolinar, *cardar* ne ayals axí amolinades, *cardades* o apareyllades metre en la ciutat ---», doc. de 1322, de la Mostassaferia de València, fº 73; «se n'és molt enrequeïda Florença despuys que --- han